

◆ יום הכיפורים ◆

הכפרה המופלאה מ"אביכם שבשמים"

בגדר מצוות וידוי

גילויו ה"אחת למעלה" ב"שבע שלמטה"!

הכפרה על אלו שנשארים טמאים

קובץ זה יוצא לאור
לעילוי נשמת האי גברא רבא, רודף צדקה וחסד
זכה לפזר מכספו להדפסת תורת כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זי"ע
הרב החסיד ר' מאיר בהר"ר שמחה יצחק זאיאנץ ע"ה
ס. פאולו ברזיל
נלב"ע ביום ג' סיון ה'תשפ"א
תנצב"ה

ולזכות יבלחטו"א בניו הני לומדי ותמכי אורייתא, רודפי צדקה וחסד,
ראשונים לכל דבר שבקדושה ה"ה האחים החשובים
הרב החסיד ר' ישראל אפרים מנשה
והרב החסיד ר' יוסף משה
וכל בני משפחתם שיחיו
יהי רצון שיתברכו בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר,
ובהצלחה רבה ומופלגה בכל אשר יפנו, תמיד כל הימים

מכון אור החסידות	Or Hachasidus
סניף ארץ הקודש	Head Office
ת.ד. 2033	1469 President St. #BSMT
כפר חב"ד 6084000	Brooklyn, NY 11213
03-738-3734	United States
Likras@likras.org	(718) 534-8673

צוות העריכה וההגהה: הרב לוי יצחק ברוק, הרב משה גורארי,
הרב מאיר יעקב זילברשטרומ, הרב צבי הירש זלמנוב, הרב שלום חריטונוב, הרב מנחם טייטלבוים,
הרב אברהם מן, הרב מנחם מענדל רייצס, הרב אליהו שוויכה

פתיחה

תוכן עניינים

בעזה"ת.

ב. מהותו של יום

הכפרה המופלאה מ"אביכם שבשמים"

אם עיצומו של יום מציל מן העונש, כיצד נעשה תיקון הפגמים שבנפש? / מהי מהותה של הכפרה שבאה בזכות היות בניי בניי ל"אביכם שבשמים"? / מה בין כפרה של "מקוה ישראל ה'" לכפרה של "דורקתי עליכם מים טהורים"? / והאם הקב"ה מקבל חזרה חלקית בתשובה?

(ע"פ לקטי שיחת חז"י עמ' 106 ואילך)

ג. שואלין ודורשין

מדוע נקרא יום הכיפורים "יום שנתחייב בחמש תפלות"? / שלא יזדקנו התורה והמצוות שלו / גילוי ה"אחת למעלה" ב"שבע שלמטה"!

ד. עיונים

בגדר מצוות וידוי

יקשה בדעת הרמב"ם שיוצא י"ח ויודי באמירת "חטאתי" לבר, והרי בזה אינו מתוודה על הודונות והמרדים החמורים, ויתרן ע"פ ביאור גדר ענין התשובה שתוכנה עזיבת החטא בלבד, וכפרת העוונות אינה חלק מעצם גדרה, וכ"ה גם בוויודי שעזיבת החטא מתקיימת כבר באמירת "חטאתי" בלבד

(ע"פ לקטי שיחת חז"י עמ' 19 ואילך)

גדר התשובה ביום הכיפורים

יבאר גדר התשובה ביום הכיפורים דאינה כמו כל השנה שהמחייב את התשובה הוא מעשה הגברא, אלא הזמן הוא המחייב את התשובה, ועפ"ז מבאר כמה הלכות ברמב"ם הל' תשובה

(ע"פ לקטי שיחת חז"י עמ' 203 ואילך)

ה. תורת חיים

כי ביום הזה יכפר

ענינו של יום הכיפורים - אמיתית ותכליתית התשובה / תשובה נעלית - השבת הנפש למקורה / פירוש "על חטא שחטאנו לפניך ביצר הרע" / תשובה לאחר יום הכיפורים, והתעוררות תשובה בכל השנה

בפרוש עלינו יום הכיפורים, עוסק כל יהודי בהכנה רבה ליום הקדוש, יום אשר בו הקב"ה "סלחן לישראל ומחלן לשבטי ישורון בכל דור ודור".

אודות כפרת יום הכיפורים התבטא רבי עקיבא בביטויים מיוחדים "אשריכם ישראל", "מי מטהר אתכם - אביכם שבשמים", ודימה את כפרת הקב"ה למקוה ולהזאת מי חטאת.

בקובץ שלפנינו תבואר מהות כפרה זו, תוך העמקה בדברי רבי עקיבא, ומתוך הדברים יתבאר גם עניינו של מי שלא הספיק לשוב בתשובה שלימה, וחזר רק במקצת, האם וכיצד מקבל הקב"ה את תשובתו.

כמו כן, הובאו במדור "שואלין ודורשין" ביאורים בתפילות היום הקדוש, ובמדור "עיונים" מאמרים בגדר מצוות וידוי, ובגדר מצוות התשובה ביום הכיפורים.

בסוף הקובץ הצגנו את המדור "דרכי החיים", קטעי מכתבי קודש, הכוללים הדרכות בעבודת התשובה של יום הכיפורים.

ביאורים אלו נלקטו ובאו מתוך מרחבי תורתו של כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זצוקלה"ה נב"מ זי"ע, ונערכו מחדש על ידי חברי המערכת.

ויהי רצון שיתקבלו תפילותינו יחד עם תפילות שאר בני ישראל שיחיו, וניחתם כולנו לשנה טובה ומתוקה בטוב הנראה והנגלה, ותתקיים התפילה שמבקשים בסדר עבודה "תקרב קץ משיחנו, תרצה ריח ניחוחינו, תשוב מקצוות נידחינו, תתמכנו וכאזור תדביקנו", בעגלא דידן.

בברכת התורה,
מכון אור החפידות
בין כסה לעשור ה'תשפ"ה

צוות העריכה וההגהה:

הרב לוי יצחק ברוק, הרב משה גורארי, הרב מאיר יעקב זילברשטרם, הרב צבי הירש זלמנוב, הרב שלום חריטנוב, הרב מנחם טייטלבוים, הרב אברהם מן, הרב מנחם מענדל רייצס, הרב אליהו שוויכה

מכון אור החפידות, סניף ארץ הקודש ת.ד. 2033 כפר חב"ד, 6084000
Or Hachasidus - Head Office, 1469 President st.
#BSMT, Brooklyn, NY 11213 - United States (718) 534 8673

להערות והארות:

טל מערכת: 03-3745979 orhachasidutfil@gmail.com

וזאת למודעי, שברוך כלל לא הובאו הביאורים כאופן שהופיעו במקורם, אלא עובדו מחדש ונערכו ע"י חברי המערכת, ולפעמים הושמט ריבוי השק"ט והמקורות שהופיעו במקורם, ויש להיפך, אשר במקור הדברים מופיעים בקיצור וכאן הורחבו ונתארו ע"פ המבואר במקומות אחרים בתורת רבינו. ופשוט שמעומק המושג וקוצר דעת העורכים יתכן שימצאו טעויות וכיו"ב, והם על אחריות המערכת בלבד, ושגיאיות מי יבין.

ועל כן פשוט שמי שבידו הערה או שמתקשה בהבנת הביאורים, מוטב שיעיין במקורי הדברים (כפי שנסמנו בתוכן הענינים או על אתר בסוף הביאור), וימצא טוב, ויוכל לעמוד בעצמו על אמיתת הדברים.

הכפרה המופלאה מ"אביכם שבשמים"

אם עיצומו של יום מציל מן העונש, כיצד נעשה תיקון הפגמים שבנפש? / מהי מהותה של הכפרה שבאה בזכות היות בנ"י בנים ל"אביכם שבשמים"? / מה בין כפרה של "מקווה ישראל ה'" לכפרה של "זורקתי עליכם מים טהורים"? / והאם הקב"ה מקבל חזרה חלקית בתשובה?

בסיום מסכת יומא, מפליא רבי עקיבא במעלת הכפרה של בני ישראל, שנעשית על ידי הקב"ה עצמו:

אמר רבי עקיבא אשריכם ישראל, לפני מי אתם מטהרין מי מטהר אתכם אביכם שבשמים, שנאמר וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם, ואומר מקוה ישראל ה', מה מקוה מטהר את הטמאים אף הקב"ה מטהר את ישראל.

ויש לתמוה כמה תמיהות בדברי רבי עקיבא:

א. עצם מאמרו של רבי עקיבא שטהרת בני ישראל היא על ידי "אביכם שבשמים", ו"הקב"ה מטהר את ישראל", אין בו לכאורה חידוש, שהרי הוא מפורש בתנ"ך בכמה מקומות שהקב"ה הוא המטהר את ישראל מחטאיהם.

ובפרט, שבתחילת משנה זו גופא מובא מאמר ראב"ע "מכל חטאתיכם לפני ה' תטהרו (אחרי טז, ל), עבירות שבין אדם למקום יום הכיפורים מכפר" וכו', ומפורש כבר בפסוק שהביא ראב"ע שטהרת וכפרת יום הכיפורים היא "לפני ה'" היינו שהכפרה באה מהקב"ה עצמו, ואינו מובן מה בא רבי עקיבא להוסיף ולחדש על כך?

ב. עוד יש לתמוה על כך שרבי עקיבא מביא ראיות לדבריו מן הנביאים: מהנאמר ביחזקאל (לו, כה) "וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם", ומדברי ירמ' (יו, יג) "מקוה ישראל ה'", ולכאורה הלא יש רא' מפורשת לזה בתורה בפרשת אחרי, המובאת בדברי ראב"ע – "כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאתיכם לפני ה' תטהרו".

ואדרבא: בפסוק "כי ביום" גו' יש רא' מפורשת לכל אחד מהפרטים שבדברי רבי עקיבא. על מה שאומר "לפני מי אתם מטהרין" נאמר "לפני ה' תטהרו", ועל מה שאומר "מי מטהר

אתכם" נאמר שם "יכפר עליכם לטהר אתכם". ומה לו לרבי עקיבא לחפש ראיות בדברי הנביאים בעוד שהוא פסוק מפורש בתורה?

ג. גם יש להבין מדוע הוצרך רבי עקיבא להביא שתי ראיות, "שנאמר וזרקתי עליכם . . . ואומר מקוה ישראל ה'", ובלשון השכיח בש"ס: "מאי ואומר"?

"אביכם" גם בשעת החטא

ויש לבאר את החידוש שבדברי רבי עקיבא, שהוא מגדיר בדבריו את הכפרה הנפלאה שנפעלת ביום הכיפורים:

כי הנה, בפרשת אחרי מות מודגשת מאוד מעלת יום הכיפורים, וכמו שנאמר שם "כי ביום הזה יכפר עליכם וגו'". ההדגשה היא על מעלת יום הכיפורים, שהוא יום קדוש אחת בשנה, שמסוגל לכפר על החטאים, ובלשונו של ראב"ע "יום הכיפורים מכפר".

ביום הכיפורים, הכהן הגדול נכנס לקודש הקדשים ועובד עבודה קדושה של אחת בשנה, הכל צמים ומענים ומקדשים עצמם, וכל התנאים מצטרפים למדריגה נעלית מאוד: הן מצד הזמן - יום הכיפורים, הן מצד המקום - קודש הקדשים, והן מצד עבודת היום הנשגבת והמרוממת.

ועל כל זאת בא רבי עקיבא ומדגיש, שהכפרה אינה (רק) בגלל מעלת היום, אלא עצם הכפרה היא מצד שאז מתגלה מעלת בני ישראל עצמם - הקשר והחיבור בין בני ישראל להקב"ה. ואף שזמן פעולת כפרה זו הוא ביום הכיפורים דווקא, הנה אין זה רק מצד מעלת היום, כי אם בעיקר משום שביום זה מתגלה הקשר הנפלא שבין קוב"ה לישראל.

וזהו שפותח רבי עקיבא את דבריו בהכרזה "אשריכם ישראל" - הכפרה נובעת מעצם הקשר של בני ישראל עם "אביכם שבשמים". כשם שהקשר בין אב לבן הוא קשר עצמי שאינו תלוי בהנהגת הבן ומצבו, כך גם יש קשר עצמי ומיוחד בין בני ישראל להקב"ה שאינו תלוי בעבודתם או בזמן ומקום מסוימים, וכמו שאמרו חז"ל ש"בין כך ובין כך . . . אתם קרויים בנים" (קידושין לו, א. ובספרי האינו לב, ה משמע שאף ר"י הודה לר"מ. עיי"ש).

קשר זה, שקיים תמיד בהעלם במשך כל השנה כולה, מתגלה ביום הכיפורים, ומצדו באה הכפרה המיוחדת.

ואת מהותה של כפרה זו אין ללמוד מפרשת אחרי מות, כי משם ניתן הי' להבין שהכפרה שהקב"ה מכפר לישראל נובעת ממעלת היום ולא ממעלת בני ישראל, ולכן הוכרח רבי עקיבא להוציא ראיות מהפסוקים שמביא, ואין די בלימוד אחד משום ששני הלימודים צריכים ומשלימים זה את זה כאשר יתבאר לקמן.

כיצד מתקן יום הכיפורים את הפגם בנפיש?

ותחילה יש להרחיב ולבאר מאי משמע שהכפרה נובעת מעצם הקשר שבין הקב"ה לבני ישראל:

כי הנה מצינו בברייתא (שבועות יג, א) אודות כפרת יום הכיפורים, ש"עיצומו של יום מכפר", היינו שיום הכיפורים בעצמו מכפר על העוונות, ולא עבודת האדם. ואף שנחלקו רבי ורבנן (שם) אם עיצומו של יום לבדו מכפר או רק בצירוף התשובה, מכל מקום לכולי עלמא עיצומו של יום הכיפורים הוא הפועל את הכפרה, ורק שלדעת רבנן צריך האדם לשוב ואז יכול הוא להתכפר ע"י "עיצומו של יום" הפועל דרגת כפרה שאינה מושגת על ידי עבודת האדם.

ויש לתמוה בדבר:

עניין הכפרה אינו רק ביטול העונש, כי אם שנעשה זיכוך וניקיון בנפש שנתלכלכה מהחטא. וכמו שכתב בתניא (אגרת התשובה פ"א): "כי כפרה היא לשון קינוח, שמקנח לכלוך החטא".

וממילא, תינח בכפרה של כל השנה שעל ידי התשובה, הנה עבודת התשובה עוקרת ומקנחת את הפגם, שהרי בתחילה עבר עבירה והי' לו בה חיות ותענוג, ועתה נפשו מלוכלכת בתענוג והנאה זו, וכאשר חוזר בתשובה הנה על ידי החרטה עוקר את התענוג שהי' לו בעבירה, "שתולדתה הי' מן התאוה שבלב, ועתה בעקירת רצונו ותאותו הרי מוציא נפשה" (דרך מצוותיך לח, ב).

אמנם, ביום הכיפורים כאשר הכפרה מצד "עיצומו של יום" ולא על ידי עבודת האדם, הרי לכאורה בכח הכפרה רק לבטל ולוותר על העונש, אך כיצד יכולה מעלת היום לפעול את ניקוי הנפש מהתאוות ולכלוך העבירה?

והביאור בכך הוא (בהבא לקמן ראה לקוטי שיחות ח"ד עמ' 1149 ואילך ובהערות וציורים שם), שבכללות בקשר שבין יהודי להשי"ת יש כמה דרגות, ובכללות ג' מדרגות, זו לפנים מזו:

א. הקשר הרגיל שעל ידי קיום מצוות השי"ת, מה שהוא מקבל עליו מלכות שמים ומוכן למלא את כל ציוויי השי"ת.

ב. כאשר יהודי חטא ועבר מדרך הישר, ומכל מקום הוא חוזר בתשובה, הרי מתגלה בכך רובד נעלה יותר בקשר בין יהודי להשי"ת: עצם התעוררותו ומצבו הבלתי טוב וחזרתו בתשובה, הוא משום שיש לו קשר פנימי ועמוק להשי"ת. וגם הכפרה מגיעה על ידי קשר זה, שאף שבקשר החיצוני והגלוי נוצרו פגמים, מכל מקום על ידי גילוי ההתקשרות הפנימית יותר מתוקנים פגמים אלו.

ג. הדרגות הראשונות של הקשר בין יהודי להשי"ת מתבטאות בעבודה. בעבודה חיובית של קיום המצוות, או בעבודת החרטה והתשובה ותיקון העבר על ידי הקשר העמוק יותר. ומכל מקום זהו קשר שעל ידי עבודה ולא קשר עצמי.

אך הדרגה העמוקה ביותר היא קשר עצמי בין הקב"ה ליהודי שאינו תלוי במעשיו או במדרגתו הרוחנית. נשמת היהודי היא "חלק אלוקה ממעל ממש" (תניא ריש פ"ב. ע"פ איוב לא, ב), והיא "חבוקה ודבוקה בך... יחידה לייחדך" (נוסח ההושענות).

וקשר זה הוא כה נעלה ובלתי גבולי שאי אפשר לו להתבטא במעשה של מצווה או בעבודת התשובה, אלא הוא קשר של יהודי עם השי"ת מצד עצם נשמתו. בקשר זה אי אפשר לפגום כלל, והוא קיים ועומד תמיד מבלי הבט על מצבו של היהודי.

וביום הכיפורים, בעת שמתגלית התקשרות נעלית ועצמית זו, הרי ממילא נופלים כל הפגמים ומתכפרים החטאים, כי בקשר עצמי זה לא נפל מעולם פגם, שכן אין מעשה או דבר שיכול להעיב על הקשר העצמי שבין יהודי להשי"ת.

[אלא שנחלקו רבי ורבנן אי מתגלית דרגה זו ביום הכיפורים מאלי, או שבכדי לגלותה זקוקים לעבודת התשובה, שמעוררת את הקשר העצמי שקיים תמיד גם בלי העבודה].

"זורקתי עליכם" – טהרה שלא לפי ערך העבודה

מהמבואר למעלה מובן, שכפרה זו שמתגלית ביום הכיפורים, אינה נובעת רק מן היום עצמו, אלא היא באה ממעלתם של בני ישראל שקשורים עם השי"ת בקשר עצמי, רק שמעלה והתקשרות זו מתגלית ביום הכיפורים.

ואת זאת לומד רבי עקיבא מן הפסוק "זורקתי עליכם מים טהורים וטהרתם":

נבואה זו (יהזקאל לו) אינה עוסקת ביום הכיפורים, אלא בזמן הגאולה העתידה, וגם אינה עוסקת בכפרה הבאה מצד עבודתם של ישראל, שהרי אז יטהר הקב"ה את בני ישראל, גם אם לא יהיו ראויים לכך מחמת עבודתם, כמו שנאמר: "לכן אמור לבית ישראל, כה אמר ה' אלקים לא למענכם אני עושה בית ישראל. . . זורקתי עליכם מים טהורים וטהרתם מכל טמאותיכם ומכל גלוליכם אטהר אתכם" (שם, כב-כה).

ונמצא שטהרה זו איננה מחמת מעלתם הגלוי של בני ישראל, שהם במדרגה ומעמד של קדושה, אלא מצד עצם היותם בני למקום, מבלי הבט על מצבם הרוחני.

ומכך למד רבי עקיבא, שאם גדלה מעלתם של ישראל כל כך עד שהקב"ה מכפר עליהם, גם שלא ביום הכיפורים, וגם כשאינם ראויים לכך, הנה מזה ראוי שגם כפרת יום הכיפורים אינה רק מצד מעלת היום, אלא מצד מעלתם העצמית של ישראל.

אמנם, עדיין אין די בראי' מהפסוק "זורקתי" גר', שכן מדובר בו אודות זמן הגאולה שהוא עת רצון מיוחד, וניתן לחשוב שאין הטהרה מצד עצם הקשר של הקב"ה לבניו אלא גם מצד מעלת הזמן.

ולכן הוצרך רבי עקיבא להביא ראי' מפסוק נוסף, מנבואת ירמיה' שעוסקת במעמד ומצב בלתי רצוי של בני ישראל, ולא בזמן מסוגל, וגם בנוגע למצב נחות זה נאמר "מקוה ישראל ה'", ודורשים מכך "מה המקווה מטהר את הטמאים אף הקב"ה מטהר את ישראל", שהקב"ה מטהר את ישראל מצד עצם הקשר שלהם מבלי הבט על מצבם כלל וכלל.

ואף על פי שבפסוק "מקווה ישראל ה'" מודגשת יותר הכפרה לבני ישראל בזמן שאינו מסוגל אלא רק מצד מעלתם, מכל מקום עיקר הלימוד הוא מהפסוק "זורקתי" כפי שיתבאר להלן.

כפרה גם למי שמת ברוחניות

הפסוק "וזרקתי וגו'" מדמה את כפרת הקב"ה לעניין הזאת מים על טמא מת, ואילו הפסוק "מקוה ישראל ה'" מדמה את כפרת הקב"ה לטבילה במקווה.

ושני הבדלים יסודיים, הקשורים זה לזה, ישנם בין הזאה לבין טבילה (ראה גם חדא"ג מהרש"א על אתר):

א. טהרה שעל ידי טבילה במקווה, נפעלת על ידי מעשה הטמא עצמו, שהוא בכח עצמו הולך וטובל במקווה ונטהר, ולעומת זאת הזאה נעשית על ידי אחר דווקא – "והזה הטהור על הטמא" (חוקת יט, יט).

ב. טבילה אינה מעלה מטומאת מת, ואילו הזאה עניינה הוא לטהר מהטומאה החמורה של טומאת מת.

והא בהא תליא: חייו האמיתיים של יהודי הוא מה ש"ואתם הדבקים בה' אלקיכם חיים כולכם היום" (ואתחנן ד, ד), הדבקות בהשי"ת היא חייו של היהודי, ועניין טומאת מת רח"ל, הוא כאשר היהודי התרחק לגמרי מהשי"ת עד שאין בו שום חיות של "ואתם הדבקים" והרי הוא בבחינת "מת" ברוחניות, ומכיוון שהגיע למיתה רוחנית, הרי כבר אינו יכול לטהר את עצמו, וצריך שיזו עליו.

וזהו עניין "וזרקתי עליכם מים טהורים", מדובר כאן גם ביהודי שכל כך נתרחק והתנתק כביכול מהשי"ת, עד שאין בכוחו לטבול ולשוב ולטהר עצמו. ומכל מקום הקב"ה מטהר אותו, משום שכאמור, יהודי הוא קשור בעצם להשי"ת מבלי הבט על מעמדו ועבודתו ודרגתו, ולכן אומר הקב"ה "וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם" – גם במצב שהיהודי בגלוי כבר התנתק לגמרי, מכל מקום בעצם הוא נשאר קשור להשי"ת, והוא מעוררו ומטהרו ומנקה את נפשו.

ולכן עיקר הלימוד של רבי עקיבא הוא מהפסוק "וזרקתי וגו'", שבו מתבטא עיקר עניין הכפרה של יום הכיפורים, כפרה אף במצב הנחות ביותר, מצד עצם מעלתו של יהודי שקשור תמיד להשי"ת, אפילו במצב שכבר אינו יכול לטהר עצמו כיוון שהוא בחינת "מת" ברוחניות.

אמנם, מכיוון שפסוק זה לפי פשוטו מדבר בזמן הגאולה העתידה, לכן הוסיף והביא את הפסוק "מקוה ישראל ה'", שנאמר בתקופה שאינה של גאולה, והוא מלמד גם על הפסוק "וזרקתי" שבכל מצב מטהר הקב"ה יהודי מצד עצם הקשר שלו אליו ית'.

האם הקב"ה מקבל תשובה חלקית?

והנה, אף על פי שטהרת המקווה היא על ידי פעולת האיש המיטהר שטובל בעצמו במים, מכל מקום חידש רבי עקיבא ודרש שמשמעות הפסוק "מקוה ישראל ה'" היא ש"הקב"ה מטהר את ישראל", היינו שגם הטהרה באופן של מקוה נובעת מכך שהקב"ה מצדו מטהר את בני ישראל.

ויש להוסיף ולדייק בלשון רבי עקיבא, וממנו נלמד חידוש נפלא וחידוש בעבודת התשובה, וביום הכיפורים בפרט:

רבי עקיבא דייק ואמר "מה המקוה מטהר את הטמאים", ולכאורה הלא מאי קמ"ל, וכי אין אנו יודעים שהמקוה נועד עבור טמאים, והי' די לו שיאמר "מה המקוה מטהר אף הקב"ה מטהר" וכיו"ב?

והביאור בכך הוא (ראה מעין זה ברי"ף לע"י שם), שבזה מתכוון רבי עקיבא לרמוז על דין מיוחד במקוה, שטהרתו מועילה גם למי שנותר טמא בטומאה אחרת, שמכל מקום נטהר הוא מאותה הטומאה שבגינה הוא טובל, כי המקוה כוחו גם לטהר ממקצת טומאה.

וזהו שדייק ר"ע לומר "מה מקוה מטהר את הטמאים אף הקב"ה מטהר את ישראל", כשם שמקוה מטהר את "הטמאים", היינו, גם את אלו שגם לאחר הטבילה נשארים בטומאתם, הנה באותה מידה מטהר הקב"ה את ישראל.

כלומר, ניתן הי' לחשוב שאם חזר יהודי בתשובה רק על חלק מחטאיו, לא יקבל הקב"ה את "מקצת תשובה" שלו, הנה אומר רבי עקיבא שהקב"ה מטהר את ישראל על דרך מקוה, שיש בו כח לטהר גם ממקצת טומאה, וכך הקב"ה מקבל ומכפר גם אלו שנשארו טמאים מחטאים אחרים.

והטעם לזה הוא ש"הקב"ה מטהר את ישראל", מכיון שגם כפרה זו – אף שבאה היא ע"י עבודת האדם (כמשל הטבילה במקוה), מ"מ אין הכפרה מצד ובכח העבודה אלא הכפרה היא מצד הקב"ה עצמו שהוא זה ש"מטהר את ישראל", והרי הקב"ה אינו מוגבל באיזה הגבלות שיהיו, ולכן הכפרה והטהרה שלו נמשכים בכל סוגי הזמנים והמצבים, עד גם לאלו שגם לאחר הטהרה נשאר אצלם טומאות אחרות ר"ל, וגם "טמאים" אלו מטהר הקב"ה.

ונמצא הוראה נפלאה בדברי ר"ע:

יכול יהודי לעמוד ביום הכיפורים ולומר להשי"ת, אין בי כח להתחרט על כל עוונותי ופשעי, ומכיוון ש"זמני קצר", הריני מתחרט ומתוודה על עבירות אלו שמעיקות לי ביותר. ויכולה לעלות מחשבה שהקב"ה אינו מקבל תשובה מעין זו.

ומחשבה זו שולל רבי עקיבא ומכריז: "אשריכם ישראל!" אשרי הוא היהודי, שכאשר הקב"ה רואה שיהודי פנה אליו, באיזה ענין שהוא, הרי הוא מכפר מיד על אותו מקצת – הקב"ה מטהר את ישראל.

ומובטחים אנו, שלאחר כך יסייע הקב"ה בעדו, שהרי הבא ליטהר מסייעים אותו (שבת קד, א) ותהי' "מצוה גוררת מצוה" (אבות פ"ד מ"ב), וכך יתנקה מכל עוונותיו, עד שיהי' בעל תשובה גמור, ש"מקום שבעלי תשובה עומדין צדיקים גמורים אינם עומדין" (ברכות לד, ב. רמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ד).

מדוע נקרא יום הכיפורים "יום שנתחייב בחמש תפלות"?

מצינו שיום הכיפורים נקרא "יום שנתחייב בארבע תפלות" (שבת כד, ב), וזהו אם לא מונים את תפילת הלילה, ואם כוללים גם תפילת הלילה הרי זה נקרא "יום שנתחייב בחמש תפלות" (לקו"ת ס"פ פנחס).

ולכאורה תמוה, הרי במשך המעט-לעת דיום הכיפורים – ישנן שעות הלילה שנתחייבו בתפילה אחת בלבד, תפלת ערבית; שעות הבוקר שנתחייבו בתפילה אחת בלבד, תפלת שחרית; השעות שלאחרי חצות היום שנתחייבו רק בתפלת מוסף ומנחה, ועד לסוף היום שנתחייב רק בתפלת נעילה.

כלומר, לא זו בלבד שהחייב דחמש התפילות הוא באופן שיכולים לצאת ידי חובת התפילות בשעות נפרדות, אלא החייב הוא מלכתחילה באופן שיש שעות קבועות שמיחדות לכל תפלה, כך שהשעות שנתחייבו בתפלת ערבית אינן חייבות – ואדרבה, אסורות – בתפלות שלאחרי זה, וכן השעות שנתחייבו בתפלת שחרית אסור להיות בהן מענין תפילת ערבית, מוסף, מנחה ונעילה, ועד"ז בנוגע לשאר תפלות היום.

וא"כ, איך נקרא יום הכיפורים "יום שנתחייב בחמש תפלות", והיינו, שכל כ"ד שעות היום יש בהן החייב דחמש תפלות, בעוד שלכאורה אין הדבר כך?!
ויובן זה בדרך הפנימיות:

על התפילה אמרו חז"ל ש"עבודה שהיא בלב . . . זו תפלה" (תענית כ, סע"א). והיינו, שענין התפילה הוא שפיכת הנפש לפני ה', כמ"ש "ואשפוך את נפשי לפני ה'" (שמואל א א, טו). ועל התפילה אמרו שהיא בבחינת "סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה" (ויצא כח, יב), שע"י התפילה הנשמה מתעלית להתחבר ולהתדבק בהקב"ה (ראה זהר ח"א רסו, ב. ח"ג שו, ב. תקו"ז תמ"ה פג, א).

והנה, "חמשה שמות נקראו לה [לנשמה], נפש רוח נשמה חי' יחידה", ובזה יש חילוק בין כל ימות השנה ליום הכיפורים, איזה "שם" ו"בחינה" שבנשמה עולה ומתחבר לה' ע"י התפילה.

בכל ימות השנה התפילה היא בחיצוניות הנשמה, ורק אצל יחידי סגולה התפלה היא "עד מיצוי הנפש" כלשון הספרי (ואתחנן ו, ה), דהיינו מיצוי הנפש כולה, כל "חמשה השמות" – עד לבחינה החמישית היא "יחידה". אבל ביום הכיפורים – תפלתו של כל אחד מישראל היא בכל חמשת חלקי הנשמה, מ"נפש" עד "יחידה".

וכפירוש כ"ק אדמו"ר הזקן על דברי הגמרא "נאמר כה' אלקינו בכל קראנו אליו, והכתיב דרשו ה' בהמצאו, התם ביחיד הכא בצבור, ביחיד אימת . . . אלו עשרה ימים שבין ר"ה ליום הכיפורים" (ר"ה יח, א), ש"ביחיד" היינו "בחינת תשובה דיחידה" (חנה אריאל פ' האזינו (מד, ב). וראה גם לקו"ת תבוא מג, סע"ד). שבעשרה ימים אלו הרי התשובה היא עד לבחינה החמישית שבנשמה – בחינת היחידה'.

וביותר מודגש זה ביום העשירי מ"עשרה ימים" אלו, יום הכיפורים, שבו הוא עיקר הכפרה, כמ"ש "כי ביום הזה יכפר עליכם גו' לפני ה' תטהרו" (אחרי טז, ל), ובספרי חסידות (ראה לקו"ת אחרי כו, ג. כח, ד. ובכ"מ) פירשו "לפני ה' תטהרו", שבני ישראל מתעלים ביום זה לדרגא שלמעלה משם הוי' – "לפני הוי'", דרגא שלמעלה משמות, וכלשון הזהר הקדוש "דלא אתרמיז בשום אות וקוצא" (ראה זח"ג יא, א. רנז, ב. לקו"ת פנחס פ, ב). ומובן, שכדי לבוא לבחינה זו – צריכה התפלה להיות מבחינת היחידה שבנפש.

וזהו שיום הכיפורים נקרא "יום שנתחייב בחמש תפלות" (או לאחרי שנשלמה עבודת הלילה "יום שנתחייב בארבע תפלות") – שהתפלה ביום הכיפורים היא בכל חמש המדרגות דנפש רוח נשמה חי' יחידה.

וחיוב התפלה מבחינת היחידה הוא לא רק בנוגע לתפלת נעילה, שהיא התפלה החמישית, אלא גם בתפלה הראשונה, תפלת ערבית. כשם שהכפרה ש"מלפני הוי'" היא ברגע הראשון של היום, כדברי הגמרא "מצות וידוי ערב יוה"כ עם חשכה" (יומא פז, ב), ולולי החשש "שמא אירע לו דבר עבירה אחר הוידוי של ערבית", לא הי' צריך לחזור ולהתוודות (ראה שו"ע אדמו"ר הזקן או"ח סתר"ז ס"א ושמ"ג).

ונמצא, שכל תפלה ביום זה היא תפלה של "יום שנתחייב בחמש תפלות", שלכן צריכה תפלה זו להיות בכל חמשת חלקי הנשמה, מנפש עד יחידה.

(ע"פ תורת מנחם חכ"ט עמ' 58 ואילך)

שלא יזדקנו התורה והמצוות שלו

אַל־תְּשַׁלְּכֵנוּ לַעַת זְקָנָה בְּכָלוֹת פְּחָנוּ אֶל־תַּעֲבֹבֵנוּ:

איתא משמי' דמורנו הבעל שם טוב (בס' אור המאיר להרה"ק רז"ו מו"טאמיר), שלכאורה אינו מובן הפסוק (תהלים עא, ט) "אל תשליכני לעת זקנה" וגו': מדוע מבקשים מהשי"ת "אל תשליכנו" רק על עת הזיקנה, ולא על ימי הנערות? ומלשון הפסוק אפשר לבוא לטעות ח"ו ש"בילדותו איננו צריך כל כך לעזר אלוקה, כי יכול ליתן בעצמו עצות לנפשו בכחו ועוצם ידו". והדברים תמוהים ביותר.

וביאר הבעל שם טוב (הובא כאן ע"פ הגירסא באור התורה יתרו עמ' תתב), שכוונת הכתוב "אל תשליכנו לעת זקנה" הוא "שלא יזדקנו דברי תורה אצלך, אלא בכל יום יהיו בעיניך כחדשים".

האדם מבקש מאת השי"ת שבכל פעם שילמד תורה, יהיו הדברים אצלו "כחדשים", ויהי לימודו ביחס הראוי ובחיות גדולה.

ויש לגלות עומק לפנים מעומק בדברי הבעל שם טוב, ובהקדים מה שיש לתמוה לכאורה על פירוש זה: לפי הפירוש הפשוט של הפסוק, יודע האדם שיגיעו עתות הזקנה, והוא מתחנן להשי"ת שלא ישליכנו בזמן זקנותו. אבל לפירוש הבעש"ט, הבקשה היא שהשי"ת לא "ישליך" את לימוד התורה שלו למצב של "זקנה", והיינו שלא יהי מצב של "עת זקנה" כלל, ואם כן הי' לו לפסוק לומר "אל תביאני לעת זקנה" – שמשמעו שלא תהי' זקנה כלל?

והביאור בזה (ראה ספר המאמרים קיץ ה'ש"ת עמ' 116):

כאשר מתבוננים בטבע העולם והאדם, הרי אינו שייך שיהיו דברי תורה חדשים על האדם כאילו ניתנו היום. התורה ניתנה לפני יותר מג' אלפים שנה, ובטבע האדם, הנתון להגבלות הזמן, שאינו יכול להביט כל יום ויום על דברי התורה שלומד שיהיו בעיניו – כאילו נאמרו עכשיו ממש.

ומה שהורו חכמים (הובא ברש"י עה"פ "אשר אנכי מצוין היום" – עקב יא, יג) שצריך שהלכות התורה "יהיו עליכם חדשים כאלו שמעתם בו ביום", הרי זה רק על ידי שהקב"ה מרומם את האדם למעלה ממגבלות הזמן, ואזי יכול לחוש באמת שהתורה שלומד היא דבר חדש ממש ש"שמעתם בו ביום".

וזהו שמבקשים ומתחננים אל השי"ת, "אל תשליכנו לעת זקנה": "אל תשליכנו לעת" – אל תשליכנו תחת גדריו והגבלות ה"עת", כי אם נושליך להגבלות הזמן, אזי יהיו דברי תורה בבחינת "זקנה", וכדיוטגמא ישנה ח"ו.

[וראה במקור הדברים, שנתבאר שם שכח מיוחד זה – שיהי' נתון לגדרי הזמן, ואף על פי כן בנוגע ללימוד התורה יתעלה מהגבלות הזמן, בא מעצמות הבורא ית"ש, כמרומו בתחילת המזמור "בך הוי' חסיתי", "בך" – בעצמותך].

(ע"פ לקוטי שיחות ח"ז עמ' 230 ואילך)

גילוי ה"אחת למעלה" ב"שבע שלמטה"!

יצא ונטל רם הפר ממי שממרוס בו, ונכנס למקום שנכנס, ועמד במקום שעמד, והזה מכנו לפני הכפורת בין בדי הארון, אחת למעלה ושבע למטה, ולא היה מתכוון להוות לא למעלה ולא למטה, אלא כמצליף:

נודע בשערים (ראה שו"ת הרשב"א ח"א ס"ט. וראה בארוכה במקור הדברים. וש"נ) שמספר שבע רומז על העולם שנברא בשבעה ימים, וגם על החיות האלוקית שמהווה ומחי' את העולם מאז בריאתו. לעומת זאת, מספר שמונה מורה על עניין שלמעלה מן העולמות, והוא רומז על גילוי אלוקי נשגב שאינו מצומצם ומותאם לערך העולמות.

והנה, כמה ענייני "שמיני" מצינו בעבודת השי"ת: מילה ביום השמיני, ועוד (ראה במקור הדברים בארוכה). אך ביום הכיפורים יש עניין של "שמיני" שנעלה יותר משאר ענייני "שמיני":

בעיצומו של יום הכיפורים, הי' הכהן הגדול מזה מדם הקרבנות בקודש הקדשים. הזאה זו הייתה בסדר של "אחת למעלה ושבע למטה", שביחד הם שמונה הזיות. וב"שמיני" זה ישנה מעלה יסודית על פני שאר ענייני ה"שמיני", וכפי שיתבאר.

כל ענייני ה"שמיני", באים לאחור שקדם להם מספר שבע, וכמו יום השמיני דמילה הבא לאחור שבעה ימים משנולד. אמנם, בעת ההזאות בקודש הקדשים, הי' עניין של "שמונה" מיוחד במינו: ה"אחת למעלה" אינו בא לאחור השבע, אלא מזין אותו לפני ה"שבע למטה". ובוזה נרמזת מעלת הגילוי האלקי בעת הזאת הכהן בקודש הקדשים ביום הקדוש:

כאשר האחד בא לאחור השבע, מורה הדבר שהוא בא על ידי ולאחור שקדמוהו השבע. האדם מגיע לשלימות הגילוי האלוקי שיכולתו לבוא אליו בכח עצמו - "שבע", ועל ידי זה הוא משיג גם את הגילוי האלוקי הנעלה ונשגב מן העולמות - "שמיני". גילוי זה, עם היותו נעלה מן העולמות, הרי הוא שייך וקשור לעולמות נראה במקור הדברים יישוב שני עניינים אלו: רוממותו של גילוי זה מן העולמות, ומאידך שייכותו אליהם, והא ראי' שהוא מתגלה על ידי עבודתו המוגבלת והמצומצמת של האדם.

לעומת זאת, כאשר בא האחד לפני השבע, הרי זה מורה שגילוי זה נעלה מן העולמות לגמרי. הוא נשגב ומרומם, ואין לו שום קשר וערך לעבודת האדם ולחיות האלקית המצומצמת שבעולם.

בעת כניסת הכהן הגדול לקודש הקדשים, מתגלית ההתקשרות המוחלטת בין עצם נשמתו של יהודי לבין עצמות הבורא ית"ש, והתקשרות זו היא נעלית ביותר, ואין לה שום ערך ושייכות לעולמות הרוחניים והגשמיים ודרגות הקדושה שבהם. ועל כן ה"אחת" מגיעה לפני ה"שבע", כי אין ל"אחת" זו קשר ל"שבע" ואין עבודת ה"שבע" גורמת כלל שתתגלה.

משום כך הי' הכהן מזה בשעה זו "אחת למעלה ושבע למטה": "אחת למעלה" - היא גילוי עצם הנשמה של יהודי הנקרא בשם "יחידה" (ראה תורה "עד אחת" מנחות יח, א); אמנם התגלות ה"אחת" כשלעצמה אין בה די, שהרי על האדם לעבוד שהתקשרות חזקה זו תפעל על כל כוחותיו ורגשותיו שכולם יושפעו מקשר נעלה זה. ועל כן באים אחר כך "שבע למטה", הרומזים על שבע המידות שבלב האדם, אשר בהן צריך להחדיר את הקדושה הנשגבה שנתגלתה באדם בעת עבודת הכהן הגדול בקודש הקדשים.

(ע"פ ספר המאמרים מלוקט תשרי עמ' עד ואילך)

עיונים

בגדר מצוות וידוי

יקשה ברעת הרמב"ם שיוצא י"ח וידוי באמירת "חטאתי" לבר, והרי בזה אינו מתודה על הזדונות והמרדים החמורים, ויתרין ע"פ ביאור גרר ענין התשובה שתוכנה עזיבת החטא בלבד, וכפרת העוונות אינה חלק מעצם גררה, וכ"ה גם בוידוי שעזיבת החטא מתקיימת כבר באמירת "חטאתי" בלבד

פ"ה) ובחבור התשובה להמאירי (מאמר א' פ"ח)) ומנה ג' דברים ב"יסודות התשובה" וכ' ענינים כ"עיקרי התשובה", אך ודאי עצם מצות התשובה אחד הוא (וכל הדברים שנמנו הם פרטים בהמצוה), והוא מה שהגדיר אדמו"ר הזקן באגרת התשובה פ"א (ועיין בלקו"ש ח"י עמ' 197 הע' 33 ועמ' 200 הע' 51 שדייק כן גם מלשון הרמב"ם הל' תשובה פ"ב ה"ב. שם ה"ג) ד"מצות התשובה מן התורה היא עזיבת החטא בלבד", שלא יעשה החטא מכאן ולהבא. דשאר הפרטים בתשובה הם "יסודות" ו"עיקרים" של תשובה זו, אך התשובה עצמה היא עזיבת החטא מכאן ולהבא בלבד.

והא דמנו הראשונים בתשובה (שערי תשובה שם ועוד) גם חרטה והתמרמרות על העבר ובקשת כפרה על מה שעשה, דמשמע שגם מי שעזב החטא מכאן ולהבא לא נשלמה תשובתו אם לא התמרמר והתחרט על מה שעשה כעבר - יש לפרש בזה דגדר המצוה עצמה הוא רק מה שעזב החטא מכאן ואילך, אלא שהמבוקש מתוכן המצוה הוא שתקבל תשובתו אצל השי"ת ויתכפרו

ברמב"ם הל' תשובה פ"א ה"א: כיצד מתודין אומר אנה השם חטאתי עויתי פשעתי לפניך . . . וזהו עיקרו של וידוי. והוא (כמ"ש הנ"כ) ע"פ דעת חכמים כיומא (לו, ב) דס"ל דסדר הוידוי הוא "חטאתי עויתי פשעתי" ודלא כר"מ דס"ל דהסדר הוא "עויתי פשעתי וחטאתי".

אמנם להלן (פ"ב ה"ח) כתב: הוידוי שנהגו בו כל ישראל אבל אנחנו חטאנו (כולנו) והוא עיקר הוידוי. והשמיט עווינו ופשענו. וכן פסק הטור (או"ח סי' תרו) והביאו הרמ"א בשו"ע, וכן נפסק בשו"ע הרב.

וקשה, הרי אי' כיומא שם (לדעת חכמים שם) "עוונות אלו הזדונות" "פשעים אלו המרדים" ו"חטאתם אלו השגגות", ונמצא שבאמירת חטאתי לבר מתודה רק על השגגות, ולא על הזדונות והמרדים החמורים מזה, ואיך יצא י"ח וידוי.

ונראה לומר בזה, דהנה במצות התשובה מצינו בראשונים ריבוי פרטים, וכמו שהאריך רבינו יונה בשערי תשובה (שער א' בעיקר הח' סי"ט). ועד"ז ברס"ג (בס' האמונות והדעות מ"ה

והנה כבר נת' במ"א [לקוטי שיחות חל"ח עמ' 18 ואילך] דכל ענין הוידוי הוא לבטאות את התשובה והרגש בלב - כדיבור בפיו (עיי"ש בארוכה).

ועפ"ז י"ל שגם בוידוי ישנם שני ענינים, ע"ד ב' ענינים הנ"ל, עיקר הוידוי ופרטים הבאים שיתקיים המבוקש דוידוי, דבעיקר ענין הוידוי ה"ה יוצא באמירת "חטאתי" לבד. דהרי בזה שמכיר ויודע שהדבר שעשה הוא "חטא" ועון לגבי הקב"ה ונגד רצונו, הנה אף שאינו מכיר בגודל חומרת החטא מצידו כמה שעשהו בעבר, שמרד ופשע והזיד וכיו"ב, מ"מ מזה עצמו שמכיר שדבר זה הוא חטא לפני המקום והיפך רצונו, הרי ודאי שלא יעשהו עוד, וקבלה על להבא לעזוב החטא כבר יש כאן, נמצא דכבר קיים עצם מצות התשובה באמירת "חטאתי".

אך כדי שיתקיים מבוקש ותכלית התשובה, הנה לזה לא די בקבלה על להבא ובעזיבת החטא, כ"א צריך גם חרטה על העבר, שירגיש גודל אשמתו וחטאו לפני המקום כמה שעשה, ולכן צריך גם לפרט "חטאתי עויתי פשעתי", וא"ש לשון הרמב"ם הנ"ל.

גם עונותיו שבעבר, אבל אי"ז פרט לעיכובא כמעשה מצות התשובה. דאפי' בלי כפרת העונות כבר יצא י"ח תשובה בעזיבת החטא בלבד.

וי"ף מעין דוגמא לדבר ממצות התפלה. דאף שענינה ותוכנה בקשת צרכיו (רמב"ם ריש הל' תפלה) וא"כ המבוקש מתוכן המצוה הוא שתתמלא בקשתו - הרי גם מי שעליו נאמר (ישעי' א, טו. רמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ז) "גם כי תרבו תפלה אינני שומע" - מקיים הוא בתפלתו מצות התפלה. ונמצא דאין מילוי הבקשה מעצם מצות התפלה, דהמצוה היא רק לבקש ולהתחנן, ומילוי הבקשה אינו חלק מהמצוה.

ועד"ז הוא במצות התשובה, דאף שהמבוקש ותכלית התשובה היא כפרת העונות אך אין זה מעצם מצות התשובה, דתשובה היא עזיבת החטא בלבד.

ונמצא דבעזיבת החטא בלבד ה"ה יוצא י"ח תשובה, והא דצריך גם חרטה על העבר ולכמה דיעות גם בקשת כפרה וכיו"ב הוא רק כדי שיתקיים התכלית והמבוקש דתשובה שהוא כפרת העונות.

גדר התשובה ביום הכיפורים

יבאר גדר התשובה ביום הכיפורים דאינה כמו כל השנה שהמחייב את התשובה הוא מעשה הנברא, אלא הזמן הוא המחייב את התשובה, ועפ"ז מבאר כמה הלכות ברמב"ם הל' תשובה

חייבים הכל לעשות תשובה ולהתודות ביום הכפורים.

ברמב"ם הל' תשובה פ"ב ה"ז: "יום הכפורים הוא זמן תשובה לכל ליחיד ולרבים והוא קץ מחילה וסליחה לישראל. לפיכך

וי"ף בזה, דמצד החיוב "שישוב החוטא מחטאו" הרי כבר יצא י"ח תשובה במה ששב מחטאו פעם אחת, ושוב אינו מחוייב לחזור ולהתודות עוה"פ, דאף ש"חטאתי נגדי תמיד", אך מחובת תשובה כבר יצא, דחיוב תשובה הוא רק פעם אחת - וכבר א"א להגדיר אדם זה בשם "חוטא" שיחול עליו חיוב תשובה (כנ"ל דחלות החיוב בכל השנה תלוי במצב הגברא).

אך זהו כל השנה, שהמחייב את התשובה הוא מעשה הגברא. משא"כ ביוה"כ המחייב את התשובה אינו החטאים דהגברא, כ"א שהזמן הוא המחייב, וכל' הרמב"ם "יוה"כ הוא זמן תשובה . . ולפיכך חייבים הכל לעשות תשובה". ולפ"ז גם מי שכבר שב מחטאו ה"ה מחוייב בתשובה ובודויו. ומכיון שגם **החפצא** דהעבירות שכבר שב עליהן עדיין קיימים כי "חטאתי נגדי תמיד", לכן ה"ה מחוייב להתודות גם עליהן ביום זה.

ובאמת כבר כתב זה הרמב"ם בכותבו "יום הכפורים הוא זמן תשובה לב"ל ליחיד ולרבים . . לפיכך חייבים הכל לעשות תשובה", דלפום ריהטא תמוה, הרי חיוב התשובה הוא לכאו' רק למי שעבר עבירה ומהו שכתב "זמן תשובה לב"ל" ו"לפיכך חייבים הכל לעשות תשובה".

אך לפנה"ל מבואר הוא. דבזה הגדיר חיוב תשובה ביו"כ, דאינו תלוי במעשה הגברא וחטאיו, אלא שיו"כ הוא "זמן תשובה". וממילא מחוייבים הכל לעשות תשובה. ומכיון ש"אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא" (קהלת ז, כ) נמצא דהכל חייבים בתשובה. כי גם אלו שכבר שבו מחטאיהם מכיון ש"חטאתי נגדי תמיד" ה"ה מחוייבים בתשובה ביוה"כ, כנ"ל.

וצ"נ, דהרי מצות התשובה היא כלשון הרמב"ם (בכותרת להל' תשובה) "שישוב החוטא מחטאו", היינו שחיוב מצוה זו חל על כל אדם שהוא חוטא, היינו דחלות חיוב התשובה היא מיד כשעבר את העבירה, דמיד ה"ה מחוייב בתשובה. וא"כ תמוה, מהו שכתב דיום הכיפורים הוא "זמן תשובה" דמשמע שאז ישנו חלות חיוב תשובה - הא ממ"נ, מי שחטא כבר חל עליו חיוב המצוה מיד כשחטא, ומי שלא חטא על מה יעשה תשובה ביוה"כ.

ונראה לומר, דחלות חיוב התשובה ביוה"כ שונה הוא מחלות החיוב דכל השנה. דבכל השנה חלות החיוב היא מצד מצב הגברא (מעשה החטא) - דהיותו "חוטא" הוא המחייב את התשובה. משא"כ ביו"כ הזמן הוא המחייב את התשובה, דביום זה מחוייב האדם לעשות תשובה.

ובחלות החיוב שמצד הזמן דיוה"כ ישנה תוספת על חלות החיוב דכל השנה, ויש ממנה נפקותא לדינא:

דהנה כתב הרמב"ם בהלכה שלאח"ז "עבירות שהתודה עליהם ביוה"כ זה חוזר ומתודה עליהן ביוה"כ אחר אע"פ שהוא עומד בתשובתו שנאמר כי פשעי אני אדע וחטאתי נגדי תמיד".

ולכאו' צ"ע, דממ"נ, אם מחוייב לשוב ולהתודות עוה"פ על חטאו מצד "וחטאתי נגדי תמיד" אמאי מחוייב בזה רק ביוה"כ, הרי עדיין לא גמר תשובתו, וכל הזמן ה"ה מחוייב בזה. ואם חיוב התשובה הוא רק פעם אחת, ויצא י"ח תשובה, אמאי מחוייב ביוה"כ להתודות עוה"פ.

כי ביום הזה יכפר

ענינו של יום הכיפורים – אמינות ותכלית התשובה / תשובה נעלית – השבת הנפש למקורה / פירוש "על חטא שחטאנו לפניך ביצר הרע" / תשובה לאחר יום הכיפורים, והתעוררות תשובה בכל השנה

יום עשיית תשובה על כל השנה

יום הכפורים קשור במתן הלוחות השניות! והוא היום של עשיית תשובה? על-ידי בני ישראל על חיי היום-יום של כל השנה, יום שהקב"ה קבע ליום של "סלחתי" ו"כדברך"³.

(אגרות מלך ח"א ע' שע, תרגום)

אמינות ותכלית התשובה

ימים האלו – הם ימים בין ראש השנה ל"ראש השנה", היינו יום הכפורים שגם הוא נקרא ר"ה (תוס' נדרים כג, ב), וכמה ענינים יש ללמוד מזה. ומהם חלוק ר"ה דר"ה – ור"ה דיוהכ"פ הוא, שהראשון הוא בבחי' חיצונית והשני בבחי' נשמה ופנימי (לקו"ת רד"ה והי' ביום ההוא יתקע).

והנה כמו שע"פ פשוט, ענין ימים אלו הוא עבודת התשובה, וכמרוז"ל ר"ה יח, א דרשו ד' כו' אלו עשרה ימים שבין ר"ה ליוהכ"פ, וא"כ מובן שכולם הם הקדמה והכנה ליום הכפורים. כי אז הוא אמינות ותכלית התשובה אשר לפני ד' תטהרו ועצמו של יום מכפר...

(אגרות קודש ח"א ע' קפז-ז)

הערות 1-6 דלה"ן מב"ק אדמו"ר זי"ע:

(1) ראה תענית כו, ב (במשנה ובפרש"י). שם ל, ב.

(2) הוא "קץ מחילה וסליחה לישראל" – רמב"ם הל' תשובה פ"ב ה"ז.

(3) פרש"י תשא, לג, יא. עקב ט, יח. וראה הנסמן בלקו"ש חכ"ד ע' 570 הערה 10.

תשובה נעלית – השבת הנפש למקורה

ענין ימים אלו – עשר ימים שבין ר"ה ליוהכ"פ בכלל (שעליהם ציוה הנביא דרשו הוי' בהמצאו קראוהו בהיותו קרוב, כי אז הוא קירוב המאור אל הניצוץ⁴) ושבת תשובה (אשר כל שבת הוא אותיות תש"ב אנוש⁵, ובשבת זה ביחוד נהגו לדרוש לעורר את העם בתשובה) ויוהכ"פ (שהוא זמן תשובה לכל ליחיד ולרבים . . . לפיכך חייבים הכל לעשות תשובה ולהתוודות ביוהכ"פ⁶) בפרט –

ענינם – תשובה, ובשתי המדרגות אשר בתשובה: א) תשובה תתאה, תשובה על חטא עון ופשע אשר עשה. ב) תשובה עילאה, להשיב רוחו בבחי' הביטול ומס' אל האלקים אשר נתנה, לשרשה ומקורה העצמי, כמו קודם ירידתה ויתר על כן⁷.

מובן מזה, אשר תשובה תתאה יכולה להיות גם רק בענינים פרטים וחלק מכחות הנפש, אלו הכחות והענינים אשר בהם חטא ופגם,

אבל תשובה עילאה היא שמע ישראל, אסיפת וקיבוץ כל כחות הנפש שנתפזרו העלאתן ובפ'ות הנפש, ממטה למעלה, ואח"כ המשכה מלמעלה למטה בכ"ח חלקי הנפש.

(אגרות קודש ח"ד ע' ג)

...לפלא שאינו מזכיר דבר מהסדר דחדש תשרי העבר שהוא חדש הכללי של כל השנה⁸ ונה]המשכות שבו נוגע אופנם וכל פרט שבהם לכל השנה כולה, אף שתשובה לעולם מועלת⁹ ואין לך דבר העומד בפני הרצון¹⁰, ותשובה מכל המינים, וכמבואר בדא"ח שאינה דוקא על ענין חטא ועון כפשוטו אלא על חטא מלשון חסרון ובדרגא יותר נעלית שובה אל המקור, וכמבואר בלקו"ת האזינו, ועיין ג"כ לקוטי תורה ד"ה מה טובו¹¹.

(אגרות קודש ח"ב ע' מה)

חטאיו נתכפרו ביום הכיפורים

לכתבו אודות מצבו הנפשי – יסיח דעת מזה ככל האפשרי, כי אין לזה כל יסוד, ורק שבעצמו מגרה את העצבים.

והחטאים שכותב – כבר נתכפרו ביום הכיפורים העבר.

(אגרות קודש חכ"ט ע' קעח)

4) ראה קונטרס העבודה ספ"ה.

5) אגרת התשובה ספ"י.

6) רמב"ם הל' תשובה פ"ב ה"ז.

7) ראה בכ"ז לקו"ת ר"פ האזינו. ד"ה דרשו הוי' תרצ"א (קונטרס יו"ד). אגה"ת פ"ח ואילך.

8) ראה ספר המאמרים תש"ב ע' 49.

9) ראה רמב"ם הל' תשובה פ"ב ה"ו.

10) ראה זהר ח"ב קסב, ב.

11) עד, א.

